

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

ISBN 978-617-8430-05-4

© НУ «Одеська юридична академія, 2024
© Автори статей, 2024

<i>Кузнецова Людмила Валентинівна</i> ІСТОРИЗМ ЯК ПРИНЦИП ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА	455
<i>Мишак Дмитро Едуардович</i> УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА НА ЗАВЕРШАЛЬНИХ ЕТАПАХ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ	458
<i>Пришедько Олександр Леонідович</i> ПОДАТКОВИЙ КОМПРОМІС ЯК ПІДСТАВА ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	460
<i>Ренкас Анастасія Анатоліївна</i> СПЕЦИФІКА ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ ПІДОЗРЮВАНОВОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	461
<i>Філімонов Микита Володимирович</i> ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ, ОТРИМАНИХ ІЗ ВЕБ-САЙТІВ ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ: ПРОБЛЕМИ ДОКТРИНИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	463
<i>Якових Євген Володимирович</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ПЕРЕДАЧУ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ НА ВІДПОВІДАЛЬНЕ ЗБЕРІГАННЯ ВЛАСНИКУ D КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	465

СЕКЦІЯ 11. КРИМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

<i>Др'юмін Віктор Миколайович</i> ПОЛЕМОЛОГІЯ ТА ВІЙНА: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ РАКУРС	468
<i>Мандриченко Жанна Василівна</i> ДО ПИТАННЯ ЩОДО УМОВ БУДІВЕЛЬНОЇ АМНІСТІЇ В УКРАЇНІ	471
<i>Melnychuk Tetiana Volodymyrivna</i> ORGANISED CRIME IN POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE: MAPPING THE RISKS	473
<i>Федчун Наталія Олександрівна</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ	475
<i>Цитряк Віктор Ярославович</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРШИХ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВ ТА СИСТЕМ	477
<i>Альбещенко Олексій Станіславович</i> СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ	480

СЕКЦІЯ 12. КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, ПСИХОЛОГІЯ ТА МЕДИЦИНА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СУДОЧИНСТВА

<i>Аркуша Лариса Ігорівна, Д'ячкова Марія Олегівна</i> РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ	482
<i>Тіщенко Валерій Володимирович</i> ВОЄННА КРИМІНАЛІСТИКА: ПОНЯТТЯ, ПРИЗНАЧЕННЯ І ЗМІСТ	484
<i>Загородній Віктор Євстафійович, Чумак Сергій Прокопійович</i> ВИКОРИСТАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МЕТОДІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ	486
<i>Ващук Олеся Петрівна</i> ЩОДО МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ СЛІДЧОГО	489
<i>Подобний Олександр Олександрович</i> УТОЧНЕННЯ ТИПОЛОГІЇ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ	491
<i>Самойленко Олена Анатоліївна</i> ЩОДО ТАКТИКИ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ЯК СТРУКТУРНОГО ЕЛЕМЕНТУ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	494
<i>Цехан Дмитро Миколайович</i> КРИМІНАЛЬНА КАР'ЄРА: ОКРЕМІ МОДЕЛІ ПОБУДОВИ	495
<i>Каркоцький Іван Олексійович</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОПИТУ ЕКСПЕРТА ПІД ЧАС СУДОВОГО СЛІДСТВА	498
<i>Серафимов Олександр Миколайович</i> ЩОДО ДЕЯКИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗУМІННЯ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ, ЯКІ ДІЮТЬ НА ТЕРИТОРІЇ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ	500
<i>Белік Лариса Степанівна</i> ЩОДО КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗКРИТТЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	502

Melnychuk Tetiana Volodymyrivna
*National University «Odesa Law Academy» (Ukraine),
Associate Professor at the Department of Criminal Procedure, PhD in Law,
Osnabrück University (Germany),
Visiting Researcher at the Center for European and International Criminal Law Studies (ZEIS)*

ORGANISED CRIME IN POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE: MAPPING THE RISKS

In 2014, an armed conflict erupted in eastern Ukraine as a result of separatist movements and the formation of pseudo-republics with the comprehensive covert backing of the Russian state. In 2022, the conflict escalated into an audacious overt invasion of Ukrainian territories by Russian military forces. In contrast to certain localised armed conflicts and their latent support by the governments of the states concerned, the events in Ukraine became the first large-scale war in the centre of geographical Europe in the twenty-first century with the open participation of European and non-European countries in the form of humanitarian aid, sanctions decisions, weapons supplies and global political pressure. This war became an issue of global significance in terms of the scale of its destructive consequences and its multidirectional impact.

Active warfare has changed the criminal landscape in Ukraine and the related criminal ecosystem in Europe. «But crime and conflict do not only coexist in a geographic space» [3, p. 1]. Having recovered from the first shock, domestic and transnational organised crime «harvests» the opportunities of the ongoing Russian war in Ukraine [5].

Both society as a whole and the academic community appeared to be unprepared to identify and study the problems that arise at the intersection of large-scale war in Ukraine and criminal practices that are associated with the formation of symbiotic criminal models with blurred boundaries and a desire to mimic legal activities and to relocate the illegal business into safe jurisdictions. Thus, the specifics of the transformations of organised crime, much less the counteraction, in connection with such extraordinary and poorly predictable events as armed conflicts and wars are not well explored. Despite the awareness of the threats of the extension of criminal practices generated by the war to post-war relations, the assessment of criminal risks during the reconstruction of Ukraine has also not found its scientific justification and practical proactive solution. Although the timing and outcome of the war are still uncertain, preparations for post-war law and order should be made now.

Previous research has shown that organised criminal activity, which characterises the political economy of violence in times of war, takes on a self-serving impulse and continues to cause great harm after a political or other armed conflict is «resolved» [6]. Understanding of issue is crucial for the long-term prospects of peace-building in Ukraine with the participation of international actors.

The transition from the war is a complex process, in many cases interlinked with other transformations, such as the lifting of martial law restrictions, reorientation from a war economy to an open market, political regime changes, etc. Even when a war is considered to be formally over, many post-war environments are marked by prolonged transitivity and a persistent and ongoing reconfiguration of criminal and illegal groups and practices. Coupled with corruption and the trail of violence, they produce insecurity for war-weakened, vulnerable societies.

The experience of previous armed conflicts and wars and relevant studies of post-war recovery show that organised crime has a significant impact on the economy, political sphere, social processes, international image of the state, etc.

In particular, a study of the post-war economic development of two regions in southern Italy that were influenced by the mafia after the 1970s found that the presence of the mafia reduced GDP per capita by 16%. The lower GDP reflects a net loss of economic activity due to the substitution of private capital for less productive public investment, rather than a simple reallocation of resources from the formal to the informal sector [7].

It is also noted that organised crime is endogenous to the local politics of power across the conflict to post-conflict continuum. In Colombia and Afghanistan, organised crime in the form of drug trafficking has created informal systems of power that have been institutionalised in parallel with the ongoing armed conflict [2].

The experience of Bosnia and Herzegovina showed risks of organised corruption in the post-war period associated with the use of international aid. «Nationalist, and in many cases criminal, politicians, who had become the key interlocutors for the international community and their principal entry points into local communities, often controlled the local market, i.e. the potential suppliers of goods and services»[4]. Inevitably, there were difficulties in controlling the targeted use of funds.

Organised crime also posed the problems in post-conflict situations for international peace- and state-building endeavours [8].

The concept of risk assessment of organised crime in post-war Ukraine is unique due to the Ukrainian context and specifics of the war, but it still needs to be developed and rethought. In our opinion, it should include: the identification of the stages of risk emergence and their specification, ranking of risks into main and additional risks, identification of groups potentially vulnerable to risks and responsible institutions, and a system of permanent risk monitoring.

Post-war conditions are different from those of active war: risks of violence and political instability exist alongside renewed commitments to stability and development. The tools and approaches used to manage conflicts and post-war transitions do not sufficiently take into account the enormous power often wielded by criminal groups.

In addition, during wartime, a social stratum of persons with extensive military experience is formed, who may suffer from post-traumatic stress disorder and/or marginalisation. Without adequate social support, their situation makes them vulnerable to recruitment by criminal groups. The risks of proliferation of weapons to criminal markets are expected to increase after the war. Returning refugees and internally displaced people raise the risks of sexual exploitation, forced labour, slavery, abuse and violence, forcible recruitment into trafficking being used as the mules in criminal markets. Opportunities for corruption and the infiltration of organised crime can be extensive in post-conflict environments where governments are recipients of large amounts of foreign aid and institutions and civil society lack the necessary control to track such funds [9]. The opposite situation is also possible when governments may be inclined to turn a blind eye to sources of finance in order to restore the country as quickly as possible. Moreover, threat analysis is crucial for determining the investment climate during post-war reconstruction.

Impulses for the development of organised crime and accompanied illicit economies are created not only by the war but also by the disfunction of state control and the criminal justice system, which is weakened by the war and focused primarily on war crimes. Therefore, when assessing risks, attention should be paid not only to the risks to the state but also to threats to individuals in accordance with the human security approach. The distinction between the two main components of human security – freedom from fear and freedom from want – is a useful methodological approach to analysing the vulnerabilities of citizens and threats to them in post-conflict situations [1]. In particular, this is the case when the security sector is directly affected by organised crime and poses more of a threat than a guarantee of security.

Ukrainian experience in monitoring and eliminating criminal risks during reconstruction is able to reveal the lessons that can be learned by the international community in response to geo-dimensional armed conflicts or wars. The findings of the assessment and monitoring will also have a broader scope in studying the links between organised crime, economic crime and terrorism, as well as international crimes and crimes against peace and security. Given the close links between the legal and illegal economies, the study will advance the extensive research on the consequences of the war on the political, economic and institutional landscape of the targeted region.

References

1. Benedek W. The Human Security Approach to Terrorism and Organized Crime in Post-Conflict Situations. *Transnational Terrorism, Organized Crime and Peace-Building* / ed.: W. Benedek, C. Daase, V. Dimitrijević, P. van Duyne. Palgrave Macmillan; London, 2010. https://doi.org/10.1057/9780230281479_1
2. Bojicic-Dzelilovic V., Kostovicova D., Escobar M., Bjelica J. Organised Crime and International Aid Subversion: Evidence from Colombia and Afghanistan. *Third World Quarterly*. 2015. Vol. 36, Iss. 10. P. 1887–1905. DOI: <https://doi.org/10.1080/01436597.2015.1070664>
3. Conflict, Crime, and the State in Postcommunist Eurasia / ed. by S. Cornell, M. Jonsson. Pennsylvania, 2014. 296 p.
4. Devine V. Corruption in Post-War Reconstruction: The Experience of Bosnia and Herzegovina. 2016. URL: <https://www.anti-corruption.org/wp-content/uploads/2016/11/Bosnia-herzegovina-Corruption-in-post-war-reconstruction-TIRI-Devine.pdf>
5. Melnychuk T. (2023) Organized Crime as Institutional Cluster: Transition from Traditional to Informational Model in Ukraine. Springer Nature Switzerland, 2023. 151 p.
6. Newman E., Keller N. Criminal Legacies of War Economies. *Journal of Peacebuilding & Development*. 2007. Vol. 3, Iss. 3. P 49–62.
7. Pinotti P. The Economic Costs of Organised Crime: Evidence from Southern Italy. *The Economic Journal*. 2015. Vol. 125, Iss. 586. P. 203–F232. <https://doi.org/10.1111/ecoj.12235>.
8. Schroeder U., Friesendorf C. State-building and Organized Crime: Implementing the International Law Enforcement Agenda in Bosnia. *Journal of International Relations and Development*. 2009. Vol. 12. P. 137–167. <https://doi.org/10.1057/jird.2009.1>
9. The Conflict in Ukraine and its Impact on Organized Crime and Security – November 2022 / United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute. 2022. URL: <https://unicri.it/index.php/Publication//Conflict%20-Ukraine-impact-on-organized-crime-and-security>

Ключові слова: організована злочинність, війна, нелегальні ринки, оцінка ризиків, реконструкція.
Keywords: organised crime, war, illegal markets, risks assessment, reconstruction.

Федчун Наталія Олександрівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
 доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, доцент*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ

Наука про злочин і злочинність – кримінологія – вивчає поведінку людей та засоби впливу на неї, що є неможливим без врахування внутрішнього світу особистості. В основі кримінологічних вчень [1] лежать психологічні уявлення та методи дослідження внутрішнього змісту злочинної поведінки – «сфера дії» кримінальної психології.

Злочинна поведінка є процес, що розгортається у просторі і часі та включає не лише самі дії, але й попередній вплив на особистість, психологічні явища та процеси, які визначають генезис протиправного вчинку. У кримінології мотивація – це внутрішній «механізм» злочинної поведінки, її особистісний зміст. Кримінальна психологія вивчає мотивацію різних видів злочинної поведінки, зокрема злочинної діяльності, імпульсивних та звичних вчинків.

Особистість являє собою стійку систему соціально-значущих рис конкретної людини (індивіда) як члена того чи іншого суспільства та суб'єкта діяльності. Людина, яка володіє достатньо розвинутою свідомістю та має здатність керувати своєю поведінкою, – особистість.